

Sveriges förenade studentkårer

Handläggare: Simon Berg

Datum: 2016-06-15

Dnr: PF2-1/1516

Remissvar: ”Trygghet och attraktivitet – en forskarkarriär för framtiden”

Sveriges förenade studentkårer, SFS, har fått möjlighet att framföra synpunkter på betänkandet av Forskarkarriärutredningen, SOU 2016:29.

SFS inkommer här med sina synpunkter.

Dag som ovan,

Johan Alvfors, vice ordförande
Sveriges förenade studentkårer
08-54570107
johan.alvfors@sfs.se

SFS synpunkter på Trygghet och attraktivitet –en forskarkarriär för framtiden

Sveriges förenade studentkårer, SFS, har tagit del av betänkandet av Forskarkarriärutredningen och ger i denna skrivelse våra synpunkter på betänkandets förslag utifrån ett studentperspektiv. I våra kommentarer har SFS och beaktat inspel från våra medlemskårer. SFS har valt att kommentera betänkandet utifrån tidigare inspel och kommentarer vilka SFS fortsatt ser som viktiga för resultatet av Forskarkarriärutredningen.

Generella kommentarer

SFS är mycket positiva till att utredningen har genomförts och tillstyrker överlag utredningens förslag.

Förslag om forskarstudier

SFS tillstyrker utredningens förslag om att avskaffa utbildningsbidraget som finansieringsform för forskarstudier. Vidare är SFS positiva till utredningens förslag om att doktorander med stipendiefinansiering ska anställas senast när det enligt den individuella studieplanen återstår en utbildningstid som motsvarar tre års utbildning på heltid till doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. SFS hade hellre sett att stipendiefinansiering helt förbjöds, men tillstyrker också förslag som innebär att det finns en tydlig gräns för när alla doktorander som inte omfattas av de undantag som utredningen föreslår ska vara anställda. SFS ser ett behov av att de undantag utredningen föreslår definieras tydligare, till exempel i linje med utredningens rekommendation om en tioårsgräns.

SFS tillstyrker förslaget om en lägsta beloppsnivå för stipendier och anser att det är en förutsättning för att stipendier över huvud taget ska kunna accepteras ens som undantag. Detsamma gäller utredningens förslag om att utöka Kammarkollegiets försäkring för stipendiedoktorander.

SFS befärar att utredningens förslag kommer möta mycket kritik utifrån argument om att svensk forsknings omfattning kan bli lidande av förslagen. Därför hoppas vi att regeringen delar SFS syn att det aldrig är försvarbart att låta personer med dåliga socioekonomiska villkor – ja, personer som till och med saknar anställning – betala priset för att upprätthålla forskningens omfattning. Det är ett politiskt ansvar att

lärosätena har tillräckliga resurser för att bedriva en forskarutbildning av hög kvalitet och en omfattning som står i proportion till akademins och samhällets behov. Det är inte en lösning att pressa utbildningens pris med oskäliga villkor.

Förslag om den akademiska karriären

SFS hade önskat en bredare ansats som inbegrep att se över karriärstrukturen också för de postdoktorala anställningar som många akademiker har innan de får en meriteringsanställning eller tillsvidareanställning. Efter doktorsexamen hamnar många akademiker i betydande otrygghet som varar under lång tid. Utredningen för intressanta resonemang om behov av balans mellan utbildning och forskning, och en parallell karriär för forskare som inte undervisar i de fall det skulle vara möjligt. SFS förespråkar att en ny och bredare utredning får i uppdrag att föreslå en övergripande, sammanhållen tjänstestruktur för landets lärosäten. Att lärosäten har olika karriärstruktur och ställer olika formella och informella krav för anställning på olika nivåer är ett hinder för transparens och mobilitet.

SFS tillstyrker utredningens förslag om en meriteringsanställning som biträdande lektor om lägst fyra och högst sex år. SFS menar att bristen på en sammanhållen universitets- och högskoleläraryrkariär är ett problem för attraktiviteten, tydligheten och utbildningsutvecklingen i Sverige. Inte minst mobiliteten blir lidande. Därför är det viktigt att meriteringsanställningen införs på alla lärosäten och att de behörighetskrav som sätts upp blir liknande.

Vidare tillstyrker SFS att anställningens syfte ska vara meritering såväl vetenskapligt som pedagogiskt. SFS anser dock att anställningens fokus bör vara pedagogisk meritering. Det finns ingen tjänst i högskolan som följer på doktorsexamen som har fokus på pedagogisk meritering. Det innebär att de som ansöker om lektorstjänster, då såväl vetenskaplig som pedagogisk skicklighet krävs, oftast är mer vetenskapligt än pedagogiskt meriterade. Det skapar en obalans i högskolan som ett förslag om meriteringstjänst med pedagogisk tyngdpunkt skulle kunna bidra till att jämna ut. SFS tycker det är synd att utredningen inte tar chansen att jämna ut obalansen.

SFS tillstyrker att meriteringstjänsten föreslås rikta sig företrädesvis till personer som avslutat doktorsexamen högst fem år tidigare. På så sätt skrivs incitament om en förkortad period med visstidsanställningar in i högskoleförordningen.

SFS tillstyrker vad utredningen föreslår om behov av ökat antal (eller andel) meriteringsanställningar. Lärosäten behöver strukturera sin verksamhet så att fler meriteringsanställningar blir möjliga. SFS anser att lärarkarriären som inleds med biträdande lektor och går via lektor till professor bör vara huvudspåret i den akademiska karriären. Det

motiveras främst med att de personer som innehar ledande befattningar, oftast professorer, måste vara tydligt förankrade i både utbildning och forskning. Med bakgrund i det tillstyrker också SFS utredningens förslag att balansen mellan forskaranställningar och läraranställningar bör ändras. För att möjliggöra det måste lärosätena få möjlighet att skapa kompletta miljöer där huvuddelen av de anställda kan både forska och bedriva pedagogisk verksamhet i rimlig balans inom sina tjänster.

Till sist tillstyrker SFS vad utredningen föreslår om behov av en fördjupad diskussion om en karriärväg också för forskare, givet att lärarkarriären fortfarande är huvudspår och den enda som leder till professor, och det utredningen föreslår om uppföljning av anställningar.

SFS synpunkter på utredningens förslag

Nedan följer SFS mer specifika kommentarer på utredningens förslag ordnade efter kapitel. Allt som tas upp i de generella kommentarerna återupprepas inte här.

Kapitel 4: Trygga villkor för doktorander

Sida 139, 4.5 Utredningens lärosätessenkät om stipendiefinansierade doktorander

SFS tycker det är bra att texten ovan tabell 4.1 flyttats upp och uppmärksammas tydligare. Det är viktigt att det framgår att en utfasning av stipendier inte nödvändigtvis innebär stora kostnadsökningar.

Sida 140: Utbildningsbidraget tas bort

SFS tillstyrker förslaget 4.6.1.

Sida 144: Doktorander med stipendier

SFS är överlag positiva till förslag 4.6.2 och är positiva till att utredningen motiverar det med argument om kvalitet i antagning, anställning, meriteringsmöjligheter och villkor för den forskarstuderande.

SFS saknar ett tydligt mål eller ambition om att stipendier som studiefinansiering ska fasas ut. Resonemanget om det finns bara i texten (sid 147), men borde befästas i författningsförslag eller på annat sätt förtydligas, till exempel med ett datum för när stipendier helt ska förbjudas. SFS är därför positiva till utredningens rekommendation nummer 2 under 4.6.5 (sida 154) om att alla stipendier ska vara utfasade inom tio år. Det står inte i motsättning till det som i övrigt föreslås, men

eftersom det ändå är tydligt att det är utredningens ambition bör det också uttryckas i förslaget. SFS ser positivt på förtydligandet av kontinuerlig uppföljning av doktorander gällande antal heltidsekvivalenter, stipendiegivare, stipendiebelopp per heltidsekvivalent samt tilläggsfinansiering.

Vidare saknar SFS en motivering (sida 148) till varför doktoranden själva ska behöva ansöka om att anställas. SFS anser att det vore bättre om lärosätet måste erbjuda doktoranden en doktorandanställning och hoppas att en sådan ordning kommer att föreslås av regeringen.

I resonemanget om lärosätets kostnader för stipendiefinansierade doktorander saknar SFS en kommentar om att det är oaktat de kostnader lärosäten har för tilläggsfinansiering och försäkring. Det innebär att kostnadsökningen för att gå över till anställda doktorander inte lär vara så betydande för de allra flesta lärosätena. SFS tycker också att det är synd att socioekonomisk trygghet inte nämns som en faktor av betydelse för kvalitet och etik.

Sida 149. Undantag i vissa särskilda fall

SFS ser ingen anledning till att göra undantag för stipender från program inom EU. I sådana fall borde vi också göra undantag för program i andra mellanstatliga samarbeten som inte är av bistånds- eller kapacitetsuppbyggnadskaraktär, och det är givetvis orimligt. SFS motsätter sig därmed förslaget.

Sida 151. Lärosätenas ansvar för stipendievillkoren

SFS menar att lärosätenas ansvar för stipendievillkoren måste förtydligas i ett uppdrag till lärosätena.

Sida 154. Rekommendationer kapitel 4

SFS tillstyrker alla rekommendationerna. Angående rekommendation tre tror SFS också att det kommer uppkomma behov av nationell jämkning. Rekommendationerna 1, 2, 4 och 5 bör formuleras som uppdrag till lärosätena från regeringen.

Kapitel 6: En förändrad meriteringsanställning för en attraktiv forskarkarriär

Sida 191. 6.3.3 Goda exempel när det gäller meriteringsanställningen

De goda exemplen presenteras utan kritiska synpunkter, vilket SFS menar skulle vara upplysande. Flera av systemen har brister som inte presenteras, till exempel att de är för smala och inte omfattar någon större del av fakulteten, och därför inte har effekter på att minska visstid, eller att de inte alltid svarar på hur forskning och utbildning ska kunna knytas samman. Regeringen bör vara uppmärksamma på detta.

Sida 197 f. 6.4.1 Finansiering av och dimensionering för meriteringsanställningar

Igenom detta avsnitt pekats problemen med en stor andel externa forskningsmedel ut. Borde inte forskarkarriärutredningen i linje med sina direktiv om att föreslå förändringar av meriteringstjänsten också lägga samma förslag som ledningsutredningen – att andelen basanslag bör öka? Med mer basanslag minskar lärosätenas ovilja att binda upp dem i meriteringsanställningar.

Om förväntningen på meriteringsanställningen är att dess fokus ska ligga på forskning, kommer många lärosäten och miljöer inte kunna nå det mål om fler biträdande lektorer som utredningen föreslår. För att komma till rätta med de ekonomiska förutsättningarna, vore det viktigt att starkare betona den pedagogiska meriteringens betydelse i meriteringsanställningen.

Syftet med meriteringsanställningar måste problematiseras för att på allvar ge möjlighet till meritering så att de som innehar tjänsten kan komma ifråga för lektor. Det finns ingen tidigare tjänst i karriärstrukturen som fokuserar på lärarnas pedagogiska meritering. Det är ingen naturlag att meriteringsanställningar till större delen har fokus på forskningsmässig meritering.

Sida 202. 6.4.3 En ny anställning som biträdande lektor införs

SFS är huvudsakligen positiva till förslag 6.4.3 vad gäller att anställningen införs i högskoleförordningen, flexibel tid för meritering, vem som ska kunna komma ifråga för anställningen, och vad som sägs om utlysning och befodran.

SFS anser att formuleringen av förslaget ger en mycket stark övervikt åt den vetenskapliga meriteringen. Problemet finns i förslagets andra mening, ”Syftet med anställningen är att den biträdande lektorn ska ges möjlighet att **utveckla sin självständighet som forskare** och meritera sig såväl vetenskapligt som pedagogiskt. Istället borde förslaget formuleras ”... ska ges möjlighet att utveckla sin självständighet som forskare och lärare, och meritera sig såväl vetenskapligt som pedagogiskt för att uppfylla behörighetskraven för en anställning som lektor”. Det finns ingen tidigare tjänst i karriären innan

meriteringsanställningen som syftar till att utveckla en person till en självständig lärare. Inte doktor, inte postdoktor – båda har fokus på vetenskaplig meritering och innehåller inte nödvändigtvis pedagogisk meritering. För att vara behörig att bli lektor måste en sökande redan vara pedagogiskt skicklig – och när ska hen bli det om inte under meriteringstjänsten? Biträdande lektor är en meriteringstjänst för universitetslärare, personer som både forskar och utbildar. SFS ser inga giltiga skäl till att betona den vetenskapliga meriteringen mer.

Sida 204. Elitspår eller huvudväg?

Stycket vilket inleds med "Avslutningsvis" överst på sidan är ytterligare ett exempel på att utredningen utgår från att läsarna menar att vetenskaplig meritering är viktigast i en meriteringsanställning. SFS tycker det är synd att det inte framgår att allt som sägs i avsnittet bör gälla såväl vetenskaplig som pedagogisk meritering som ska rymmas i meriteringsanställningen.

Sida 205. Biträdande lektor – benämning och syfte

SFS är mycket kritiska till resonemanget om att tyngdpunkten i meriteringsanställningen bör vara den vetenskapliga meriteringen (avsnittets näst sista stycke). Varför måste vikten av pedagogisk meritering tonas ned? Varför används här begreppet "forskare/lärare" – givet att vi vet att en person som bara meriterar sig vetenskapligt omöjlig kan bli en meriterad lärare? Vi återupprepar: det finns ingen tjänst innan meriteringsanställningen där tonvikten ligger på pedagogisk meritering. Därför är det fullständigt orimligt att den vetenskapliga meriteringen ska betonas också i meriteringstjänsten. Resultatet blir att de som söker befodran till lektor kommer ha goda vetenskapliga meriter men sämre pedagogiska. Det får förödande konsekvenser för utbildningen och högskolans kultur.

Sida 214. Nationella mål för ett ökat antal meriteringsanställningar

SFS tillstyrker förslag 6.4.4. Målet bör brytas ned och formuleras som ett uppdrag till lärosätena.

Sida 6.4.5. Rekommendationer kapitel 6

SFS tillstyrker rekommendationerna och menar att flera av dem kan utformas som förslag till lärosätena.

Kapitel 7: Visstidsanställningar i högskolan

Sida 240. 7.3 Åtgärder för att minska visstidsanställningar och stapling av visstidsanställningar i högskolan – utredningens förslag och överväganden

SFS tillstyrker förslagen.

Sida 243. Situationen för forskare behöver förbättras

SFS instämmer i det som skrivs i avsnittet, och menar att en logisk följt av resonemanget är att föreslå en ökad andel basanslag till forskning. Andelen basanslag har en mycket direkt koppling till tryggheten och attraktiviteten för såväl forskar- som meriteringsanställningar. Finansieringssystemet sätter tryggheten ur spel.

Kapitel 8: Ökad mobilitet

Sida 251 ff. Ökad mobilitet

SFS är generellt positiva till vad utredningen föreslår i kapitlet.

Genomgående saknar SFS resonemang om lärandemiljöer, då det enbart skrivs ut som forskarmiljöer. Universitetslärare finns i såväl lärande- som forskningsmiljöer. Kapitlet riskerar att tolkas som ett tydligt ställningstagande för det dominanta fokus på forskning framför utbildning och att lärandemiljön, pedagogiken och utbildningen inte är värderat på en lika hög nivå som forskning.